

SELETUSKIRI

Maaeluministri määruse „Perioodi 2023–2027 ohustatud tõugu looma pidamise toetus“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 7 lõike 2, § 21 lõike 2, § 24 lõike 1 ning § 38 lõike 3 alusel.

1. jaanuaril 2023 algab uus Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) eelarveperiood 2023–2027, mille raames saab Eesti osa Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi eelarvest. Nendest fondidest toetuste andmist reguleerib perioodil 2023–2027 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013. Nimetatud määruse artikli 9 kohaselt tuleb liikmesriikidel EL-i toetuste saamiseks koostada ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava, milleks Eesti puhul on „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027“ (edaspidi *strateegiakava*), mis on kiidetud heaks Euroopa Komisjoni otsusega. Käesolev eelnõu on vajalik strateegiakava keskkonna- ja kliimakoostuste ning muude majandamiskohustuste sekkumise „Ohustatud tõugu looma pidamise toetus“ rakendamiseks. Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse õiguslik alus on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2021/2115 artikkel 70.

Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse eesmärgiks on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse hoidmise seisukohast oluliste ja ohustatuks loetud kohalike tõugude säilitamine. Lisaks on oluline toetada ohustatud loomatõugude kasvatamist laialdasemalt põllumajandustootmise ühe osana, mitte hoida neid ainult säilitamise eesmärgil. Põllumajandusloomade aretuse seaduse kohaselt loetakse tõug või eristatav osa ühte tõugu kuuluvate loomade populatsioonist ohustatuks, kui aretuses kasutatavate emasloomade arv on alla tuhande või isasloomade arv alla kahekümne ja emasloomade arv alla kümne tuhande või isasloomade arv alla tuhande. Sekkumise kaudu toetatakse kõiki eesti ohustatud tõuge: eesti maatõugu veist, eesti hobust, eesti raskeveohobust, tori hobuse universaalsuuna hobuste alampopulatsiooni hobust või tori hobuse vana-tori suuna hobuste alampopulatsiooni hobust, kihnu maalammast ja eesti vutte.

Ohustatud tõugu looma pidamise toetus panustab eeskätt strateegiakava erieesmärgi 6 saavutamisse - aidata kaasa elurikkuse vähenemise peatamisele ja selle ümberpööramisele, edendada ökosüsteemi teenuseid ning säilitada elupaiku ja maastikke.

Kohustused ohustatud tõugude kaupa võetakse viie aasta pikkuseks ajavahemikuks. Toetust antakse aasta kaupa ning toetussummadega hüvitatakse toetusesaajatele võetud kohustustest tingitud lisakulud ning saamata jäänud tulu tervikuna või osaliselt.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostas Maaeluministeriumi maakasutuspoliitika osakonna nõunik Matis Mägi (tel 6256121, matis.magi@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule tegi Maaeluministeriumi õigusosakonna nõunik Ketlyn Roze (tel 6256127, ketlyn.roze@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) koosneb 17 paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 sätestatakse määruse reguleerimisala, milleks on strateegiakava keskkonna- ja kliimakoostuste ning muude majandamiskohustuste sekkumise „Ohustatud tõugu looma pidamise toetus” raames antava ohustatud tõugu looma pidamise toetuse (edaspidi *toetus*) andmise tingimused ning kord. Need hõlmavad sätteid toetatavate tegevuste, toetuse ühikumäära, taotleja ja toetusõigusliku looma nõuete, tingimuslikkuse, taotlusele esitatavate nõuete ja taotluse esitamise tähtaja, taotleja, taotluse ja toetatava tegevuse kontrollimise, toetuse vähendamise, taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise, põllumajandusliku majapidamise üleandmise, kohustuse ja kohustusealuse looma asendamise ja toetuse maksmise kohta.

Eelnõu §-ga 2 sätestatakse toetatavad tegevused.

Lõike 1 kohaselt toetatakse ohustatud tõugu looma pidamist määruses sätestatud ajavahemiku jooksul. Ohustatud tõugu looma pidamise kohustus võetakse iga tõu kohta eraldi. Kõik toetatavad tõud on kantud maaeluministri 21. detsembri 2018. a määruse nr 82 „Põllumajandusloomade ohustatud tõugude loetelu“ kohaselt ohustatud tõugude loetellu.

Lõike 2 kohaselt on põhitoetuse saamiseks vajalik võtta viie järjestikuse kalendriaasta pikkune pidamiskohustus (*kohustuseperiood*), mil põhitoetuse saaja peab toetuse tingimusi täitma.

Lõike 3 kohaselt on lisatingimuste täitmise eest võimalik saada looma kohta täiendavalt lisatoetust toetuse taotlemise aastal. Lisatingimuste täitmine ei ole kohustuslik kogu viieaastase kohustuseperioodi jooksul ning taotleja saab valida, millisel kohustuseaastal ta looma kohta lisatoetust taotleb ja lisatingimusi täidab. Kohustuseaastaks on kohustuseperioodi sisse jääv kalendriaasta. Lisatoetust makstakse ainult sellise toetusõigusliku looma kohta, kelle kohta taotletakse ja saadakse ka põhitoetust.

Eelnõu §-ga 3 sätestatakse toetuse ühikumäärad kalendriaasta kohta.

Lõikes 1 on toodud põhitoetuse ühikumäärad ohustatud tõugude kaupa. Lõikes 2 on toodud lisatoetuse ühikumäärad ohustatud tõugu looma kohta ja tingimused, mille täitmisel vastava looma kohta lisatoetust makstakse. Punktide 3 ja 10 kohaselt on võimalik saada looma kohta summeeruvalt kaht lisatoetust, kui loom täidab mitme lisatoetuse tingimused. Näiteks punkti 3 kohaselt saab kaks summeeruvat lisatoetust maatõugu lehma pidamise eest, kes osaleb nii jõudluskontrollis kui andis kohustuseaastale vahetult eelneval aastal puhtatõulise järglase. Täpsem info selle kohta, millised kaasnevad kulud ja saamata jäänud tulud on iga tõu toetuse ühikumäära väljatöötamisel arvesse võetud ning millistele andmeallikatele on tuginetud, on esitatud strateegiakava peatükis 5.3. alapeatükis KK8 p7.

Toetusega kompenseeritakse osaliselt või täielikult kohustuse täitmisega kaasnevad täiendavad kulud või saamatajäänud tulu. Arvesse on võetud hobuste söödakulu, veterinaarkulud, värkimise ja rautamise kulu aastas, mis eesti hobusel on keskmiselt 270 €, tori ja eesti raskeveohobusel 366 € aastas. Toetusega hüvitatakse sellest 250 € aastas. Järglase saamiseks tehtavad kulutused mära kohta (suurem söödakulu, lisa sööt ja söödalisandid viljakuse parandamiseks ja tiinuse ajal, veterinaarteenused määrale, suurenenud tööjõukulu, varsa identifitseerimine jmt) on keskmiselt 486 € aastas, sellest kompenseeritakse 100 € aastas. Järglase saamiseks tehtavad kulutused täku kohta (suurem söödakulu, söödalisandid ja vitamiinid viljakuse parandamiseks, veterinaarteenused täkule, suurenenud tööjõukulu) on keskmiselt 637 € aastas, sellest kompenseeritakse 100 € aastas. Noortäku kohta tehtavad lisakulutused (suurem söödakulu, söödalisandid ja vitamiinid, veterinaarteenused, suurenenud tööjõukulu) on keskmiselt 329 € aastas, sellest kompenseeritakse 100 € aastas. Madalamast piimakusest tingituna saamata jäänud tulu piima müügist on eesti maatõugu veisel teiste veise tõugudega võrreldes 776 € aastas,

toetusega hüvitatakse sellest 250 € aastas, jõudluskontrolli tegemise korral hüvitatakse lisaks 250 € aastas. Järglase saamisest tingituna saamata jäänud tulu piima müügist on 139 eurot aastas, sellest hüvitatakse lisatoetusena 100 € aastas. Maatõugu pulli söödakulu aastas on 450 eurot. Pulli pidamisel võib põhitoetusele lisaks saada lisatoetust 200 € aastas. Maatõugu lehmullika söödakulu aastas maksab 284 eurot, sellest põhitoetusega hüvitatakse 250 € ja lisatoetusega 34 € aastas. Vuti söötmiskulud aastas on 4,99 € ning pidamiskulud 4,93 €, toetusega hüvitatakse 6 €. Lamba söödakulu, veterinaarkulud, pügamise ja allapanu kulud aastas kokku on 81 €, sellest hüvitatakse toetusega 35 € lamba kohta. Jõudluskontrolliga seotud kulud on lamba kohta 50 € aastas, sellest hüvitatakse 35 € aastas. Lisakulu jäära pidamisel (suurem sööda- ja tööjõukulu) on 63 € aastas, sellest kompenseeritakse lisatoetusena 35 € aastas. Keskmisena kompenseeritakse ligi pool tegelikust saamata jäävast tulust või lisakulust, võttes arvesse sekkumise eesmärke ja strateegiakava eelarvelisi piiranguid. Väiksemal määral kompenseeritakse varssade saamist, sest see on aretajatele ühtlasi sissetuleku allikaks. Väiksemal määral on toetatud ka eesti maatõugu veise pidamist, sest kõrge põhitoetus võib soodustada lehmade pidamist ammlehmadena ja viia lihatõugudega ristamisteni, kuid maakarja veised on aretatud eelkõige piimaveise tõuks.

Lõikes 3 ja 4 on sätestatud ühikumäärade vähendamise seadusega seonduv. Toetuse olemusest tulenevalt ei ole selle toetuse puhul kõigi nõuetekohaste taotluste täies mahus rahuldamiseks eelarve mittejätkumise korral tavapäraste eelistuskriteeriumite rakendamine põhjendatud, mistõttu on üheks alternatiiviks loomapõhise ühikumäära vähendamise mehhanism (kõik nõuetele vastavad taotlejad saavad toetust, ent vähendatud ühikumääraga). Õiguslik alus selleks tuleb Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 28 lõike 2 punktist 2. Kui taotleja ei ole toetuse ühikumäära vähendamisega nõus, on tal õigus määratavast toetusest loobuda.

Lõike 5 kohaselt antakse kõigi ohustatud tõugu loomade, välja arvatud vuti, pidamise korral toetust toetusõiguslike loomade arvu alusel, keda kohustuseaastal peetakse.

Lõikes 6 nimetatud eesti vuti pidamise korral arvutatakse toetussumma kohustuseaastale vahetult eelnenud kalendriaasta 1. maist kuni kohustuseaasta 30. aprillini peetud vuttide keskmise arvu alusel. Keskmise toetusõiguslike vuttide arvu leidmiseks kalendrikuus tuleb kõigi karjas olnud toetusõiguslike vuttide söötmispäevad summeerida ja see arv jagada kuus olevate päevade arvuga. Keskmise toetusõiguslike vuttide arv aastapikkusel perioodil leitakse summeeritud söötmispäevade arvu jagamisel aastas olevate päevade arvuga 365 või liigaastal 366. Vuttide arv arvestatakse ümardatuna lähima täisarvuni. Vuti karja tuleku päev loetakse söötmispäevade hulka, kuid karjast lahkumise päeva söötmispäevade hulka ei arvestata.

Eelnõu §-ga 4 sätestatakse nõuded taotlejale. Lõikega 1 sätestatakse nende isikute ring, kes võivad toetust taotleda. Toetust saab taotleda loomapidaja veterinaarseaduse § 5 lõike 1 tähenduses ehk isik, kes loomade eest vastutab ja kes täidab talle õigusaktidega pandud kohustusi, muuhulgas identifitseerib loomapidaja oma peetavad loomad ja esitab oma tegevuse kohta peetava arvestuse alusel andmed põllumajandusloomade registrile. Veterinaarseadus seob loomapidaja mõiste EL loomatervise määruses ((EL) 2016/429) sätestatud „ettevõtja“ mõistega, kelleks on füüsiline või juriidiline isik, kes vastutab loomade või toodete eest, välja arvatud lemmikloomapidajad ja veterinaararstid.

Lõikes 2 sätestatakse peetavate looma tõugude kohta minimaalne kohustuse suurus ehk minimaalselt peetavate loomade arv. Minimaalselt peetavate loomade arvu nõuet tuleb täita võetud kohustuse osas. Näiteks, kui taotlejal on võetud kohustus eesti hobuse pidamise kohta, siis peab taotlejal kohustuseperioodi igal kohustuseaastal olema vähemalt üks eesti hobune, kelle kohta ta toetust taotleb.

Lõike 3 kohaselt võib loomade arv, kelle kohta toetust taotletakse, kohustuseperioodi jooksul aastati varieeruda, kuid ei tohi olla väiksem minimaalsest kohustuse suuruselt. See tagab, et taotleja tegeleb vähemalt viie järjestikuse kalendriaasta jooksul ohustatud tõugu looma

pidamisega, kuid võimaldab taotlejal oma loomapidamist paindlikult korraldada. Vuttide puhul on minimaalseks kohustuse suuruseks aasta keskmisena 350 vutti, mis on minimaalne lindude arv Eesti Linnukasvatavate Seltsi eeskirjade kohase vuttide jõudluskontrolli tegemiseks. Seega peab eesti vuttide pidamise viieaastase kohustuse võtnud taotleja pidama igal kohustuseaastal aasta keskmisena vähemalt 350 eesti vutti. Toetatavate eesti tõugu vuttide arv määratakse täisarvuna söötmisspäevade alusel, mis leitakse toetusõiguslike vuttide karja tuleku ja karjast lahkumise andmete põhjal.

Lõike 4 kohaselt on vuttide puhul toetuse saamise tingimuseks taotleja majapidamises vuttide jõudluskontrolli tegemine kohustuse võtmise aastale eelnenud aastal ning kohustuseperioodi jooksul. Eesti vuttide jõudluskontrolli tegemiseks on tegevusluba Eesti Linnukasvatavate Seltsil, kes korraldab eesti vuttide munajõudluse kontrolli läbiviimist "Eesti vuttide jõudluskontrolli eeskiri" kohaselt. Eesti vuti kui tõu säilitamine toimub läbi jõudluskontrolli abil tehtava aretustegevuse. Vuttide munajõudluse kontrolli eesmärgiks on saada infot lindude toodangunäitajate kohta, mis on vajalik produktiivsusomaduste säilitamiseks ja parandamiseks tehtavaks aretustööks.

Lõige 5 sätestab eesti vuttide üle arvestuse pidamise tingimused ja minimaalse andmekoosseisu, millest lähtuvalt arvutatakse toetuse määramiseks majapidamises peetavate toetusõiguslike vuttide keskmine arv. Arvestust vuttide arvu üle tuleb pidada igapäevaselt ning säilitada arvestuse andmed vähemalt kohustuseperioodi lõpuni. Lisaks tuleb säilitada andmed jõudluskontrolli tegemise kohta. Arvestust võib pidada jõudluskontrollialuste vuttide käibeledel, kus lisaks vuttide arvule kajastatakse ka andmed munemise kohta.

Lõike 6 kohaselt ei saa taotleda uue perioodi toetust, kui taotlejal on veel kehtiv varasema „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ toetusperioodi ohustatud tõugu looma pidamise kohustus. Korraga ei saa kehtida kahe erineva toetusperioodi ohustatud tõugu looma pidamise kohustust.

Lõikes 7 nimetatakse vääramatut jõu juhtumid ja erandlikud asjaolud, mille korral taotlusel märgitud loomade arvu vähenemist kohustuseaastal ei loeta rikkumiseks ning ei rakendata kaitsemeetmeid. Kohustuse saab vääramatut jõu või erandliku asjaolu esinemise ajaks lõpetada. Lõike 7 punktide 2 ja 3 kohaselt võib Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (edaspidi *PRIA*) toetuse vähendamise otsustamisel lisaks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/2116 artikli 3 lõikes 1 nimetatule käsitleda erandliku asjaoluna ka seda, kui loom on omaniku tahte vastaselt karjast välja viidud ning taotlejal on selle tõendamiseks Politsei- ja Piirivalveametile esitatud avalduse ärakiri või kui loom on veterinaarsetel näidustustel hukatud, haiguse või õnnetuse tõttu surnud ning taotlejal on selle tõendamiseks veterinaararsti kirjalik kinnitus.

Lõike 8 kohaselt lõpeb ohustatud tõugu looma pidamise kohustus, kui taotleja ei ole vääramatut jõu või erandlike asjaolude esinemise tõttu võimeline kohustuse täitmisega jätkama.

Eelnõu §-ga 5 sätestatakse täpsemad nõuded toetusõigusliku looma kohta.

Lõike 1 kohaselt peab toetusõiguslik loom olema nõuetekohaselt identifitseeritud, looma andmed peavad olema kantud nõuetekohaselt põllumajandusloomade registrisse ning taotleja peab looma põllumajandusloomade registris registreeritud tegevuskohas. Hobuste kohta peab olema pass või põlvnemistunnistus, loomapidajal on olemas loomade kohta käivad ostu- ja müügiarved, tapasertifikaadid, veterinaartõendid, liikumisdokumendid. Järgida tuleb vastavate loomade identifitseerimise ja registreerimise nõudeid, mis on sätestatud veterinaarseaduses, põllumajandusloomade aretuse seaduses, maaeluministri 25. novembri 2021. a. määruses nr 73 „Põllumajandusloomade registri põhimäärus“, maaeluministri 25. novembri 2021. a. määruses nr 74 „Põllumajandusloomade märgistamise ja registreerimise ning veisepassi väljastamise kord, põllumajanduslooma tapmisest ja hukkamisest ning kõrvaldamisest teavitamise kord ning

identifitseerimisvahendi eemaldamise ja asendamise nõuded“ ja asjaomase tõu suhtes kohaldatavates loomade identifitseerimist ja registreerimist käsitlevates komisjoni rakendusmäärustes ((EL) 2021/963, millega kehtestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruste (EL) 2016/429, (EL) 2016/1012 ja (EL) 2019/6 kohaldamiseks seoses hobuslaste identifitseerimise ja registreerimisega ning kehtestatakse nende loomade identifitseerimisdokumentide näidised (ELT L 213, 16.06.2021, lk 3–61); hobuslase identifitseerimisdokumendi (passi) väljastamine toimub komisjoni delegeeritud määruses (EL) 2019/2035 sätestatud kohaselt).

Lõigetes 2 ja 3 sätestatakse nõuded põhitoetuse saamiseks looma tõugude kaupa. Toetatakse eesti maatõugu veise, eesti hobuse, eesti rakseveohobuse, tori hobuse vana-tori suuna hobuste alampopulatsiooni hobuse ja tori universaalsuuna hobuste alampopulatsiooni hobuse, aretusprogrammiga saadud ning raskeveohobuste tõuraamatu lisaosas A registreeritud eesti raskeveohobuse, kihnu maalamba ja eesti vuti pidamist. Põhitoetuse nõuetele vastav lõikes 2 märgitud loom peab olema sündinud enne toetuse taotlemise aastat või taotlusaluse looma asendamisel peab teda asendav loom olema vähemalt kuue kuu vanune.

Lõike 3 kohaselt toetatakse selliste eesti vuttide kasvatamist, kes on tõendatud päritoluga puhtatõulised vutid ning on individuaalse jõudluskontrolli all või keda peetakse sugulindudena ja kes on ühtlasi rühmaviisilise jõudluskontrolli all. Eesti vuttide päritolu tõendamiseks peavad taotleja vutid pärinema tegevusloaga aretusühingu poolt registreeritud eesti vuttide aretus- ja säilituskarjast. Eesti vuti põlvnemise tõendamise aluseks on tegevusloaga aretusühingu poolt väljastatud tõutunnistus. Sugulindudeks loetakse emas- ja isaslinde, keda peetakse koos ning kellelt on võimalik saada haudemune järglaspõlvkonna saamiseks. Eelnõu kohaselt loetakse toetusõiguslikuks vaid need suguvutid, kellele tehakse rühmaviisilist jõudluskontrolli. Jõudluskontrolli tegemisel tuleb pidada igapäevast arvestust jõudluskontrollialuste lindude munetud munade arvu kohta vastavalt tegevusloaga aretusühingu poolt koostatud aretus- ja säilitusprogrammi eeskirjale.

Lõikes 4 on sätestatud tingimused, mille puhul saab lõikes 2 loetletud ohustatud tõugu loomale taotleda lisatoetust. Need on põhitoetuse tingimustele lisanduvad täiendavad tingimused, mille täitmisel makstakse looma kohta põhitoetusele lisanduvat toetust. Lisatoetust saav loom peab vastama ka lõigetes 1 ja 2 loetletud tingimustele.

Lõike 5 kohaselt tuleb selles paragrahvis sätestatud jõudluskontrolli nõude puhul jõudluskontroll läbi viia vastavuses põllumajandusloomade aretuse seaduse nõuetega. Hobuslaste puhul tuleb jõudluskontrolli andmed kanda tegevusloaga aretusühingu poolt peetavasse elektroonilisse tõuraamatusse.

Lõike 6 kohaselt tuleb hobuste põlvnemise kontrollimine geneetilise ekspertiisi abil läbi viia vastavas akrediteeritud laboris, kus kontrollitakse geneetiliselt mõlema vanemlooma andmete õigsust. Geneetiline ekspertiis tuleb läbi viia enne taotlemise aasta 2. maid.

Eelnõu §-ga 6 sätestatakse tingimuslikkuse nõuded.

Taotleja peab täitma kogu põllumajandusliku majapidamise maal ja põllumajanduslikus tegevuses maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruses nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ sätestatud nõudeid, mis on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artikli 12 ja 13 alusel. Tingimuslikkus hõlmab nii maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõudeid kui ka kohustuslikke majandamisnõudeid. Kohustuslikud majandamisnõuded on valik juba kehtivatest erinevatest siseriiklikest nõuetest.

Tingimuslikkus on seotud keskkonna, maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise, rahvatervise, loomatervise, taimetervise ja loomade heaolu vallas kehtestatud nõuete järgimisega. Tingimuslikkuse järgimine on eeldus strateegiakava pindalapõhiste- ja loomatoetuste täies mahus saamiseks. Tingimuslikkusega välistatakse juhud, kus põllumajandustootja saab elementaarsete nõuete rikkumisel karistada küll valdkonna järelevalveasutuse poolt, kuid saab siiski täies mahus põllumajandustoetusi. Erinevate valdkondade nõudeid on tingimuslikkusesse (varasemalt nõuetele vastavus) kaasatud järk-järgult alates 2004. aastast. Tingimuslikkust tuleb järgida kogu kohustuseaasta vältel 1. jaanuarist kuni 31. detsembrini.

Eelnõu §-ga 7 reguleeritakse põllumajandusliku majapidamise üleandmist.

Eelnõu §-ga 8 reguleeritakse toetusõigusliku looma asendamine. Kohustusealuse looma asendamise võimalus aitab kaasa sellele, et taotletud toetust ei tuleks vähendada, kui taotlusel märgitud loom läheb karjast välja. Taotlejal on võimalik taotlusele märgitud, kuid kohustuseaastal karjast välja läinud loom nõuetekohaselt asendada ning saada looma kohta toetust.

Lõikes 1 sätestatakse toetusõigusliku looma asendamise tingimused. Asendav loom peab asendamise ajal olema vähemalt kuue kuu vanune, sama tõugu ning vastama samadele toetuse saamiseks esitatud nõuetele, mis asendatav loom.

Lõikes 2 täpsustatakse põhi- ja lisatoetust saava looma asendamise tingimusi. Kui asendav loom ei vasta samadele lisatoetuse nõuetele, makstakse asendava looma kohta vaid põhitoetust.

Lõike 3 kohaselt tuleb asendusvajaduse tekkimisel kohustusealune loom asendada samaväärse loomaga 20 tööpäeva jooksul.

Lõikes 4 sätestatakse, millised andmed tuleb esitada PRIA-le e-teenuse keskkonnas looma asendamise korral.

Eelnõu §-ga 9 reguleeritakse toetuse taotlemise kord.

Lõikes 1 sätestatakse toetuse taotluse esitamise ajavahemik 2. maist kuni 15. juunini elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas. PRIA e-teenuse keskkonna kaudu taotlemine võimaldab vältida vigu taotluse esitamisel ning dokumentide täitmine on lihtsam, kuna taotluse paljud väljad on juba eeltäidetud ning süsteemis toimuvad automaatsed esitatud andmete kontrollid PRIA erinevate registritega. Isik, kes esimest korda taotleb Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse alusel toetust, esitab enda andmete registrisse kandmiseks avalduse PRIA-le. Taotlus sisaldab andmeid, mis on vajalikud toetuse menetlemiseks. Punkti 1 kohaselt tuleb taotlusel esitada maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 71 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ § 10 lõikes 1, § 11 lõike 1 punktides 1–16 ja punktis 19 ning lõigetes 2–4 ning §-s 12 nimetatud andmed, mille esitamine on kõikidele pindala- ja loomatoetuste taotlejatele kohustuslik. Punktides 2–5 sätestatakse andmed, mida erinevate tõugude kohta tuleb esitada põhitoetuse saamiseks. Punktides 6–8 sätestatakse, milliseid andmeid tuleb esitada erinevat tõugu looma kohta lisatoetuse saamiseks. Punkti 9 kohaselt tuleb taotlusel märkida, kas taotleja lõpetab oma varasema „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ toetusperioodi ohustatud tõugu looma pidamise kohustuse ja võtab sama tõu kohta strateegiakava alusel antava ohustatud tõugu looma pidamise toetuse kohustuse. Kui taotlejal on kehtiv varasema toetusperioodi ohustatud tõugu looma pidamise kohustus, saab ta valida, kas ta jätkab varasema perioodi kohustuse täitmist arengukava alusel või võtab sama tõu kohta uue perioodi kohustuse, mis tuleb võtta viieks aastaks.

Lõike 2 kohaselt taotletakse toetust strateegiakava alusel antavate pindalatoetuste ning loomade pidamisega ja loomade heaolu soodustamisega seotud toetuste ühisel taotlusel. PRIA e-teenuse keskkonnas on taotlejale näha eeltäidetud taotlusvorm, mis sisaldab erinevate toetuste taotlemiseks vajalikke andmeid, sh ka selliseid andmeid, mis on toetustele ühised nt põllumajandusmaa ja põllul kasvatatavate kultuuride kohta.

Lõike 3 kohaselt peavad hobuste lisatoetuse saamise nõuete hulka kuuluva geneetilise ekspertiisi tulemused olema Põllumajandus- ja Toiduameti jaoks kättesaadavad hiljemalt kohustuseaasta lõpuks. Geneetiline ekspertiis tuleb teostada akrediteeritud laboris ning ekspertiisi tulemused kantakse vastava tõu tegevusloaga aretusühingu poolt peetavasse elektroonilisse tõuraamatusse.

Eelnõu §-ga 10 reguleeritakse taotleja, taotluse ja toetatava tegevuse nõuete kontrollimine, nimetatakse kontrolliasutused ning esitatakse asjakohased viited kontrollimise aluste kohta.

Lõigete 1 ja 2 kohaselt kontrollib PRIA taotluses esitatud andmete õigsust ja taotleja nõuetele vastavust. Lõigete 2 ja 3 kohaselt kontrollib Põllumajandus- ja Toiduamet koostöös PRIA-ga loomade toetusõiguslikkuse nõudeid ja teostab kohapealseid kontrolle.

Lõike 4 kohaselt kontrollivad tingimuslikkust oma pädevuse piires PRIA, Põllumajandus- ja Toiduamet ning Keskkonnaamet. Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete ning kohustuslike majandamisnõuete kontrollide korraldamisel (sh, kui need samad nõuded sisalduvad juba riigisiseses õigusaktis) peab arvestama Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artiklis 83 sätestatuga. Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete ning kohustuslike majandamisnõuete kontrollimiseks võivad asutused kasutada olemasolevaid kontrolli- ja haldussüsteeme. Kontrolli all mõistetakse nii administratiivset kui ka kohapealset kontrolli. Kohapealse kontrolli tegemiseks võib asjakohasel juhul kasutada kaugseiret või pinnaseiresüsteemi või neid toetavaid asjakohaseid tehnoloogiaid. Kohapealsete kontrollide valim tehakse igal aastal riskianalüüsi põhjal. Eeltoodu tähendab ka seda, et tingimuslikkuse raames peab kontrollivalimi koostamisel lähtuma nimetatud määruuses sätestatust. Lisaks võib ette tulla, et tingimuslikkuse raames tuleb kontrollida midagi enam, kui seda näeb ette muu riigisisene õigusakt.

Lõikes 5 sätestatakse taotlejale kohustused loomade hoidmise ja andmete kättesaadavaks tegemise kohta kontrollitoimingute ajal, et hõlbustada loomade identifitseerimise nõuete kontrolli.

Eelnõu §-ga 11 sätestatakse toetuse vähendamise ja ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks meetmete kohaldamise kord.

Lõike 1 kohaselt kohaldatakse toetuse vähendamise korral Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 13 lõikes 3 sätestatut. PRIA võib vähendada makstavat toetust või keelduda toetuse maksmisest, arvestades rikkumise raskust, ulatust, püsivust ja korduvust kui enne toetuse maksmist tehakse kindlaks, et taotleja rikub tegevuse elluviimise nõudeid või ei täida muid toetuse saaja kohustusi. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artikli 65 lõikes 2 nimetatud pindala- ja loomapõhiste otsetoetuste ning maaelu arengu toetuste puhul tähendab eeltoodu seda, et taotleja on rikkunud selliseid nõudeid, mis ei ole toetusõiguslikkuse nõuded ja mille rikkumine toob kaasa toetuse vähendamise (nt on rikutud baasnõuet või toetuse tegevuse elluviimise nõuet). Nimetatud toetuste puhul tehakse taotluse rahuldamise otsus ja toetuse maksamise otsus ühe otsusena. Kui enne selle otsuse tegemist tehakse kindlaks, et taotleja rikub tegevuse elluviimise nõudeid, vähendatakse toetust. See, mis ulatuses toetust vähendatakse, oleneb konkreetsest rikkumisest ning toetuse vähendamise ulatus otsustatakse kaalutusõiguse alusel, arvestades rikkumise raskust, ulatust, püsivust ja korduvust. Kui taotleja on rikkunud aga toetusõiguslikkuse nõuet (nt taotleja ei ole veterinaarseaduse § 5 lõike 1 tähenduses loomapidaja), jäetakse taotlus rahuldamata.

Lõike 2 kohaselt vähendatakse lõikes 1 sätestatud juhtudel toetust, võttes aluseks taotluse alusel kindlaks määratud toetussumma ning arvestatakse sellest maha Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse 12. peatükis sätestatud kaitsemeetmete kohaldamisega seotud summa.

Lõike 3 kohaselt kohaldatakse ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks meetmete kohaldamise korral Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse §-des 107–110 sätestatud. Nimetatud paragrahvides sätestatakse ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud EL finantshuvide kaitse meetmete kohaldamise üldnormid, ühtse haldus- ja kontrollisüsteemiga seotud kaitsemeetmed, kaitsemeetme kohaldamine pettuse puhul ning tingimuslikkuse süsteemiga seotud kaitsemeetmed.

Eelnõu §-ga 12 reguleeritakse taotluse rahuldamine ja rahuldamata jätmine.

Lõige 1 sätestab taotluse rahuldamata jätmise õiguslikud alused. Lõike 2 kohaselt, arvestades kontrollide tulemusi ja võimalikku toetuse ühikumäära vähendamist, teeb PRIA taotluse rahuldamise, osalise rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse kohustuseaastale järgneva aasta 10. veebruariks.

Eelnõu §-ga 13 sätestatakse toetuse maksmise kord. Kuna toetus on üks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artikli 65 lõikes 2 nimetatud ühtse haldus- ja kontrollisüsteemiga hõlmatud toetusest, kohaldub sellele sama määruse artikli 44 lõige 2, mille kohaselt PRIA peab maksma toetuse esimesel võimalusel pärast taotluse rahuldamise otsust, kuid hiljemalt taotluse esitamise kalendriaastale järgneva kalendriaasta 30. juuniks.

Eelnõu §-ga 14 sätestatakse toetuse saaja andmete avalikustamine. PRIA teavitab toetuse saajat tema andmete avalikustamisest ja andmete töötlemisest Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artiklites 98 ja 99 sätestatud alustel ja korras.

Eelnõu §-s 15 on toodud rakendussätted.

Lõige 1 sätestab erandi eesti vuti pidamisega ning vuttide jõudluskontrolliga 2023. aastal alustajatele. Neile antakse 2023. aastal toetust kohustuseaasta 1. jaanuarist kuni 15. juunini peetud toetusõiguslike vuttide keskmise arvu alusel.

Lõike 2 kohaselt ei kohaldata 2023. aastal vuttide jõudluskontrolliga alustajate suhtes nõuet viia esimesele kohustuseaastale vahetult eelnenud kalendriaastal läbi vuttide jõudluskontrolli põllumajandusloomade aretuse seaduses sätestatud alustel ja korras. See võimaldab 2023. aastal alustavatel vutikasvatajatel saada toetust juba esimesel aastal.

Eelnõu §-ga 16 sätestatakse maaeluministri 30. aprilli 2015. a määruse nr 55 „Ohustatud tõugu looma pidamise toetus“ muutmine.

Punkti 1 kohaselt muudetakse määruse § 5 lõike 1 punkti 2 sõnastust, jättes „tori tõuraamatu TA osa põhiosa“ nimetusest välja „TA osa“. Muudatus on tingitud asjaolust, et tori hobuse tõuraamatu põhiosa ei saa enam sisaldada kaht eri osa (TA osa ja TB osa) erinevate aretussuundade jaoks, vaid tekib kaks eraldiseisvat tori hobuse tõuraamatut, millest üks (senine TA osa) on „tori hobuse universaalsuuna hobuste alampopulatsiooni hobuse tõuraamat“. Muudatus on seotud määruse kooskõlla viimisega EL tõuaretuse määruse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2016/1012, tõupuhaste aretusloomade, ristanaretussigade ja nende aretusmaterjali aretuse, turustamise ning nende liitu sissetoomise suhtes kehtivate zootehniliste ja genealoogiliste tingimuste kohta, millega muudetakse määrust (EL) nr 652/2014, nõukogu direktiive 89/608/EMÜ ja 90/425/EMÜ ning tunnistatakse kehtetuks teatavad õigusaktid tõuaretuse valdkonnas) artikliga 15, mis ei võimalda tõuraamatut jagada mitmeks põhiosaks, ning põllumajandusloomade aretuse seaduse § 8 lõikega 2, mille kohaselt peab tõusiseselt mitme eristatud alampopulatsiooni puhul olema iga alampopulatsiooni kohta selle aretusesmärgile vastav aretusprogramm.

Punkti 2 kohaselt pikendatakse põllumajandusliku majapidamise üleandmise puhul tähtaega, mille jooksul ülevõtja teavitab pädevat asutust põllumajandusliku majapidamise ülevõtmisest ja taotleb toetuse maksmist.

Punkti 3 kohaselt muudetakse kohustusealuse looma asendamisest teavitamise korda ning ühtlustatakse see käesolevas eelnõus sätestatuga. Kui varasemalt teavitati looma asendamisest Põllumajandus- ja Toiduametit vastava vormi kohase teatise esitamisega, siis uue korra kohaselt teavitatakse PRIA-t e-teenuse keskkonna kaudu.

Punkti 4 kohaselt pikendatakse toetuse taotleja jaoks taotluse esitamise lõpptähtaega varasema 21. mai asemel 15. juunini, millega iga-aastane taotluse esitamise periood pikeneb.

Punkti 5 ja 6 kohaselt uuendatakse andmekoosseisu, mille taotleja esitab PRIA-le e-teenuse keskkonnas. Muudatus on vajalik, kuna maaeluministri 17. aprilli 2015. a määrus nr 32 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, ühtne pindalatoetus, kliima- ja keskkonnatoetus ning noore põllumajandustootja toetus” tunnistatakse kehtetuks.

Punkti 7 kohaselt uuendatakse taotluse esitamise korda ja aluseid.

Punkti 8 kohaselt täiendatakse määruse rakendussätteid uute lõigetega, milles sätestatakse võimalus asendada varasema toetusperioodi maaelu arengukava alusel antava ohustatud tõugu looma pidamise toetuse kohustus uue perioodi strateegiakava alusel antava ohustatud tõugu looma pidamise kohustusega.

Punkti 9 kohaselt tunnistatakse kehtetuks määruse lisas 2 esitatud andmevorm, mille kohaselt esitati Põllumajandus- ja Toiduametile info looma asendamise kohta. Uue korra kohaselt esitatakse see info PRIA e-teenuse keskkonna kaudu PRIA-le.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261).

4. Määruse mõjud

Eelnõu rakendamisel on otsene positiivne mõju maamajandusele, elu- ja looduskeskkonnale ning Eesti kultuuripärandi säilimisele. Toetus on suunatud loomakasvatajatele.

Strateegiakava alusel ja korras antavate toetuste eeldatavat mõju on käsitletud strateegiakava eelhindamise (Eesti Maaülikool, 2021.a.) ja keskkonnamõju strateegilise hindamise raames (ELLE OÜ, KSH aruanne 2021.a.). Nende hindamistulemuste kohaselt panustab Eesti ohustatud tõugude pidamise toetamine meie oludesse sobivate loomatõugude ja sellega seotud geneetilise mitmekesisuse säilimisse, mis on oluline nii meie kultuuripärandi ja elurikkuse säilimiseks kui toetab maamajanduse mitmekesisust ja mahepõllumajanduslikku tootmist.

Mõju majandusele.

Mõju (maa)majandusele on nii otseselt kui kaudselt positiivne, kuigi mõju suurus on vähene. Ohustatud tõugu loomade pidamist toetatakse lähiaastate jooksul ca 9,5 miljoni euroga, mis toetab maamajanduse mitmekesisust selle erinevates valdkondades. Toetusest saavad osa maheloomakasvatustlik toidutootmine, maaturism, pärandkoosluste hooldamine ja mitmed teised väikesed maamajanduse toimepidevusse panustavad tegevusalad. Maamajanduse mitmekesisus on selle toimepidevuse oluline komponent, millel on positiivne mõju ka (toidu)julgeolekule, regionaalarengule ning maapiirkondade sotsiaalsele toimetulekule.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale on nii otseselt kui kaudselt positiivne. Eesti ohustatud tõugude säilimine ja edendamine on osa geneetilise mitmekesisuse ja elurikkuse kaitsest. Elurikkuse vähenemise peatamine Euroopas on Euroopa Liidu üks olulisemaid keskkonnanäesmärke. Lisaks panustavad meie looduslike tingimustega hästi kohanenud pärandtõud ekstensiivse karjatamise teel poollooduslike koosluste (rannaniitude, loopealsete, puiskarjamaade) hooldamisse, millega toetavad oluliselt pärandkoosluste elurikkust.

Mõju kultuuripärandile.

Eesti ohustatud tõugude pidamine ning sellega seotud teadmised ja tavad on osa Eesti ajaloolisest kultuuripärandist. Seetõttu on toetusel positiivne mõju maaeluga seotud kultuuripärandi säilitamisele.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse kogueelarve on strateegiakava kohaselt 9 536 167 eurot, millest 7 628 934 eurot tuleb Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) ja 1 907 233 eurot tuleb Eesti riigieelarvest.

Uue programmiperioodi sekkumiste ettevalmistamiseks tuleb olemasolevad infosüsteemid kohandada vastavaks uue perioodi nõuetele. Määruse rakendamisega on seotud eelkõige IT-arenduskulu ning perioodi alguses ka täiendav tööjõukulu kasv. Vajalikud kulutused sekkumiste väljatöötamiseks on kavandatud katta PRIA-le eraldatud eelarve vahenditest. Määruse rakendamisega ei ole kavandatud lisakulutusi riigieelarve vahenditest. Samuti ei kavandata määruse rakendamisega tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2023. a.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Strateegiakava ettevalmistuseks moodustati 2019. a 18. juunil juhtkomisjon, kuhu kuulusid valdkondade huvigruppide ning riigiasutuste esindajad. Juhtkomisjoni ülesanneteks oli kujundada Eesti seisukohad Euroopa liidu ühise põllumajanduspoliitika maaelu arengu toetuste andmist reguleerivate õigusaktide kohta ning koordineerida strateegiakava koostamist, teha ettepanekuid ja kujundada seisukoht strateegiakava kohta enne kava esitamist Vabariigi Valitsusele. Lisaks kohtusid strateegiakava ettevalmistuseks aastatel 2019–2020 valdkondlikud töögrupid. Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse alused töötati välja loomsete geneetiliste ressursside töögrupis, milles osalesid Eesti Hobuse Kaitse Ühing MTÜ, Eesti Maakarja Kasvatajate Selts, Vana-Tori Hobuse Ühing MTÜ, MTÜ Eesti Tõugu Hobuse Kasvatajate ja Aretajate Selts, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Eesti Maaülikool, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda MTÜ, Kihnu Maalambakasvatajate Selts, Mahepõllumajanduse Koostöökogu, Eesti Lamba- ja Kitsekasvatajate Liit, Mahetootjate Nõu- ja Jõukoda, PRIA, Põllumajandusuuringute Keskus, Põllumajandus- ja Toiduamet, oma sisendi andis sekkumise

ettevalmistusse Eesti Linnukasvatajate Selts, Eestin Raskaat Vetohevuset ry ja mitmed teised erialaliidud.

Juhtkomisjoni ja valdkondlike töögruppide materjalid on leitavad Maaeluministeeriumi kodulehelt „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027“ koostamise materjalide hulgas.

Eelnõu ettevalmistamise käigus on küsitud arvamust PRIA-lt.

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Keskkonnaministeeriumile ja Rahandusministeeriumile. Keskkonnaministeerium kooskõlastas eelnõu märkusteta. Rahandusministeerium ei ole ettenähtud tähtajaks eelnõude infosüsteemi EIS kandnud kirja eelnõu heakskiitmise või eelnõuga põhjendatult mittenoustumise kohta ning seetõttu loetakse eelnõu Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määruse nr 10 „Vabariigi Valitsuse reglement“ § 7 lõike 4 kohaselt nimetatud ministeeriumi poolt kooskõlastatuks. Rahandusministeeriumi esitatud mitteametliku ettepanekuga on arvestatud. Samuti esitasid eelnõu kohta ettepanekuid ja märkusi Eesti Hobusekasvatajate Selts ja Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda. Eelnõu kohta esitatud ettepanekutega ja märkustega arvestamine või mitteametamine on välja toodud seletuskirja lisa.

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Gorban

Kantsler